

Урядові заяви про війну.

Безмірно тяжка війна, що третій уже рік точить все життя і тих держав, що воюють, і тих що поки стоять спокійно, побрязкуючи зброєю „про всякий випадок“—усе ще тягнеться. Все ще не можемо навіть сказати—коли вже край настане тим мукам, в яких корчиться увесь світ. Все ще стоїть перед нами погроза нових страшних прагод, нового нещастя та руїни і все ще без ліку марно йде народньої крові та коштів на ту грязню, що почали старі правительства. Раз почате ми тепер не маєм сили припинити.

Так, ми не знаємо, коли тому буде кінець. Але ми можемо й повинні все зробити, щоб покласти край війні, щоб хоч наблизити час згоди. І з цього погляду найбільшу вагу має, щоб усі учасники війни тепер же визначили ясно і виразно—за-для чого йде війна та на яких умовах можна помириться.

За старого ладу було це дуже просто. Всі, хто мав тоді голос і міг говорити—говорили в одну душу: війна до переможного кінця. А переможний кінець отой розумівся так, що ми побємо німци, заберемо Берлін, Відень і Царгород з протоками і наступивши ворогові на груди, подиктуємо свої умови, зробимо, що схочемо. І тепер ще серед багатьох людей держаться такі думки. Щоб не ходити далеко, пригадаємо тільки недавно розмову міністра чужоземних справ, д. Милюкова, де він знов згадує і про Царгород з протоками, і про визволення слов'янських народів з австрійської тюрми і навіть визволення арабів та сирійців, і про об'єднання українських, італійських та румунських земель. „Коли ми—казав д. Милюков—заявляємо свої права на Царгород та протоки, то ми цим ані трохи не важимо на національні права Туреччини і ніхто не може дорікати нам, що ми по чуже простягаємо руку“. Це, на думку д. Милюкова, не чуже вже тим, що Росія раз-у-раз бажала здобути Царгород, бо це піби „споконвічне національне завдання Росії“.

Чи можемо ми стояти на такій думці?

Невна річ—ні і ні. Ми не казати-мемо тут про українську позицію в війні, яка була одмінна й перше і яку ми матимемо ще час виявити, але й з погляду нової Росії такий погляд, як подав д. Милюков, не має ніякісенької рації, а надто для оновленої Росії, для демократичних мас, які беруть владу у свої руки. Хоч би яким принадним д. Милюков уявляв собі Царгород, але фактично він таки чужий і таким і лишиться, і коли ми справді щиро одхрепчуємося од всяких захватних завдань, то не повинні виправдувати їх усякими викрутками й софізмами. Спеціально про об'єднання українських земель в одне тіло, ми мусимо сказати, що й сами того як найгарячіше бажаво. Але разом мусимо сказати, що перший голос тут належить нашим закордонним братам і нікому іншому. Їх повинно попередити запитати, ніж рішати їхню долю. Буде їхня воля, щоб прилучитись до нас—ми їм усяково допомогатимемо. Але поки та воля ще не виявлена поки їх навіть не запитано, вважаємо всякі розмови на цю тему принаймні необережними.

Мета війни, що накреслив у своїй розмові д. Милюков, счевидно знепокоїла його товаришів міністрів і вони виступили вже з спільною заявою в цій справі. „Полищаючи на волю народа, в добрій злагоді з нашими союзниками, остаточно вирішити всі справи звязані з світовою війною та її закінченням, тимчасове правитель-ство вважає за своє право і повинність зараз же оповістити, що мета вільної Росії—не панування над ин-

шими народами, не одбірання од них національного добра їхнього, не загортання силоміць чужих земель, але установа міцної згоди на підставі самовизначення народів. Народ руський не домагається того, щоб збільшити свою силу коштом інших народів, він не ставить собі за мету, щоб когось зневолити або понизити“.

Це вже зовсім не те, що говорив міністр чужоземних справ. І нам здається, що розгорнувши цю офіційну заяву цілого міністерства й поробивши з неї логичні висновки, справді можна коли не припинити зараз братовбійчу війну, то хоч наблизити кінець її, не образливий ні для кого з учасників.